

Den danske kirkebygning

I. Selve ordet kirke

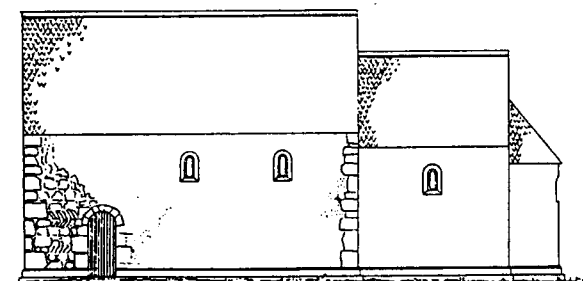
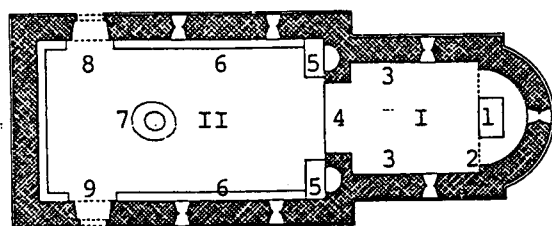
Oldgræsk (det sprog, de første kristne anvendte) har to ord for kirke: **ἐκκλησία**, *ekklesia*, der lever videre i italiensk *chiesa* og fransk *église*, og **κυριακή** (*oikía*), *kyriake*, der fortsætter i oldengelsk *cirice* og dansk *kirke*; *ekklesia* betyder egentlig folkeforsamling, medens *kyriake* betyder Herrens hus.

II. Nogle vigtige årstal

480-400 f.Kr.	Det klassiske græske tempel: dorisk stil (alvorlig); jonisk stil (elegant).
0	Den romerske basilika med hovedskib og sideskibe.
35-313 e.Kr.	De første kristne holder gudstjeneste i hjemmene og ved martyrenes grave.
100 e.Kr.	Det orientalske mithræum med apsis og alter inde i selve bygningen.
311-313	Kirken anerkendes, og forfølgelserne ophører. Kirkebyggeri med senromersk og byzantinsk kunst og arkitektur.
325	Den Nikæanske Trosbekendelse.
381	Den Nikæonkonstantinopolitanske Trosbekendelse.
700-tallet	Ikonoklasme, billedstorm, især i den østlige kirke.
800-1000	Araberne presser på fra syd / vikingerne fra nord.
787	Det II. kirkemøde i Nikæa definerer kunstens funktion.
800	Karl den Store kronet til romersk kejser. Samarbejde mellem kejser og paven i Rom.
c. 960	Harald Blåtand modtager dåben.
966-1104	Kirken slår rødder i Danmark. Trækirker opføres ofte i forbindelse med et gårdanlæg.
1040	Skt. Thøger prædiker i Vestervig.
1060	Svend Estridsen inddeler Jylland i fem stifter: Slesvig, Ribe, Århus, Viborg og Vendel.
1104	Oprettelse af ærkebispesæde i Lund; selvstændig dansk kirke er en realitet.
1100-1200	Der rejses kirker af kvadersten i Vestjylland.
1215	Det 4. Laterankoncil (i Rom); dets vedtagelser får vidtrækkende konsekvenser.
1400-	Renæssancen opstår i kølvandet på osmannernes pres på Balkan og Østeuropa.
1536	Reformationen. Kirkerne nationaliseres.
1600-tallet	Kirkerne privatiseres.
1910'erne	Kirkerne bliver offentlig ejendom.

III. Den romanske kirkebygning

vest <<< >>> øst

I. Kor med apsis

- Alter
  - ▶ nadverbord
  - ▶ offersten
  - ▶ helgengrav
- Afløb til piscina
- Bænke til præst og kor

II. Skib < navis < ναός

- Triumfbue med korbuekrucifix
- Sidealtre
- Bænke langs siderne
- Døbefont med afløb til piscina
- “Kvindedør” mod nord
- “Mandedør” mod syd

IV. Stilarter og kalkmaleri

- 1100-1250 **Romansk stil:** tyngde, alvor, rundbuer, små vinduer, åben tagstol eller fladt loft. Kalkmaleri, al fresco med kostbare farver, f.eks. lapis lazuli fra Persien og grønt fra Sicilien samt guld på stuk; hele fladen dækkes af farver; Kristus som Majestas Domini; jomfru Maria som Guds moder; desuden Skt. Nikolaus, bibelske scener, krigere.
- 1250-1350 **Unggotisk stil:** rummet åbner sig med bl.a. større vinduer; kalkmaleri, ofte al secco; dele af fladen ubemaledede.
- 1350-1400 **Højgotisk stil** med nyt inventar; korbuekrucifikser med lidende Kristus; kalkmaleri, elegante figurer, ingen horror vacui; dommedagsfremstillinger, flere helgener.
- 1400-1550 **Sengotisk stil** med nye altertavler og korbuekrucifikser; kalkmaleri med jordfarver og forkærlighed for rødbrunt; levende fortælling, fabuleringen, motiver fra Biblen, martyrbetænelser og dagligdag.
- 1550-1650 **Renæssance** i Danmark med tilbagevenden til antikke stilformer; nye altre, prædikestole og kirkebænke; kalkmaleriet fortsætter i sengotisk stil, dog med et anstrøg af renæssance; efter 1600 ophører kalkmaleriet.
- 1630-1750 **Barok** med kraftige og svungne former samt brudte buer og linjer.
- 1750-1775 **Rokoko** med elegante former.
- 1775-1850 **Klassicisme** genoptager det græsk-romerske formsprog.
- 1850- **Historicisme** med sammenblanding af tidligere stilarter.

NB: Årstallene er omtrentlige og kan variere fra sted til sted.

V. Litteratur om kirker og kirkekunst i Danmark

1. Håndbøger

Danmarks Kirker, udgives af Nationalmuseet. Standardværk under udgivelse. Tisted Amt er udgivet: 1. halvbind 1940, 2. halvbind 1942.

Niels M. Saxtorph, *Danmarks kalkmalerier*, Politikens Forlag 1986.

Kulturhistorisk Leksikon for Nordisk Middelalder.

2. Monografier

Rudolf Broby-Johansen, *Den danske Billedbibel, De middelalderlige kalkmalerier*, København 1947.

Lise Gotfredsen og Hans Jørgen Frederiksen, *Troens billeder, Romansk kunst i Danmark*, Systime 1987.

Niels Knud Liebgott, *Dansk middelalder arkæologi*, Gad 1989.

Ulla Kjær & Poul Grønder-Hansen, Fotograf Jens Jørgen Frimand, *Kirkerne i Danmark I: Den katolske tid indtil 1536, II: Den protestantiske tid efter 1536*, Boghandlerforlaget A/S 1988-89.

3. Særligt om kirkerne i Thy

Mogens Clemmensen, *Vestervig Klosterkirke*, Ældre Nordisk Arkitektur, VII, København 1928.

Vilhelm Lorenzen, *De danske Augustinerklostres Bygningshistorie*, København 1928.

Poul Hansen, *Thisted Kirke*, Museet for Thy og Vester Hanherred, 1978.

Henrik Bolt-Jørgensen, *Vestervig Kirke*, Knakken 1990.

Henrik Bolt-Jørgensen, *Sjørring Kirke gennem 800 år*, Sjørring Sogns Menighedsråd 1997.

Charlotte Boje H. Andersen, Henrik Bolt-Jørgensen, Else Bisgaard og Jytte Nielsen, *Kirkerne i Thy*, Museet for Thy og Vester Hanherred 2009. Mit afsnit *Troen og kunsten* har en fyldig bibliografi.

4. Hjemmesider

<http://www.thisted-gymnasium.dk/klassiker/> med kulturhistoriske opslag og nyttige link.

<http://www.bolt-j.dk/> med billeder fra Thy, inkl. egnens kirker.

Henrik Bolt-J
Sjørring 24.III.2010